

2473

SLAVOJ PRAPROTIK
Loke na Kraški

1000

KRATEK NAVOD

kako razumno izrejati

SVILOPREJKE

Spisal

JANEZ BOLLE

vodja c. kr. poskušališča za svilorejo in vinarstvo
v Gorici.

V GORICI

NATISNIL IN ZALOŽIL PATERNOLLI

1882

87

KRATEK NAVOD
kako razumno izrejati
SVILOPREJKE

Spisal

JANEZ BOLLE

vodja c. kr. poskušališča za svilorejo in vinarstvo

v Gorici.

V GORICI

IZDALO C. K. KMETIJSKO DRUŠTVO.

1882

KRATKĀ TĀVOD

KĀKO TĀVODĀS ĪSTOJĀ

SVILDFORĒĶĶE

Natīnīl in založil J. Paternolli.

Co N 366.209 / 2004

PRAVILNA SVILOREJA

sp. J. Bolle.

Kako se hrani seme.

Po zimi naj se hrani seme v nezakurjenem, suhem in proti severu ležečem prostoru.

Seme naj se ne kopiči, ampak razgerne naj se na drobno.

Pazi naj se tudi na to, da se ne bo hranilo seme v kakem prostoru, kamor lahko dohajajo miši; kajti one v svoji požrešnosti ne prizanesejo niti svilodnemu semenu in nam naredo lahko v kratkem času mnogo škode.

Kedar je po zimi merzlo vreme, naj bodo okna v prostorih, kder hranimo seme, odperta; kedar je pa zvonaj gorkeje, zaprimo jih koj, da se ne spremeni preneglo temperatura, kar je semenu zelo škodljivo.

Če nastopi proti koncu marca ali aprila prav merzlo vreme, naj se okna zapró, da ne bo seme na mrazu.

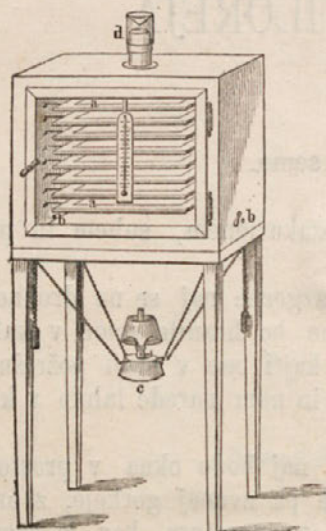
Ohlajenje temperature škoduje v tem času semenu; kajti če šine mraz v sobo, v kateri se je hranilo seme pri 8-10° R., je gotovo pričakovati, da se tako seme ne zvali popolnoma.

Kako se vali seme.

Kakor hitro je murbino popje tako napeto, da je v kratkem pričakovati, da se razvijò perca, naj se pripravi seme za valitev. Prinese naj se v dobro prezračeno sobo, v kateri doseza temperatura 10-12° R. in tu naj ostane, tudi če nastopi mraz; v tem slučaju naj se dobro zapró okna.

Kedar je murbino popje uže močno razvito ter se je ustanovilo vgodno vreme, naj se položi seme na s tulom (gosto drobno mrežo) pregernjene okvirje v valivni peči ali valivnici (Pod. 1), v kateri je temperatura po spodej nastavljeni svetilnici porasla do

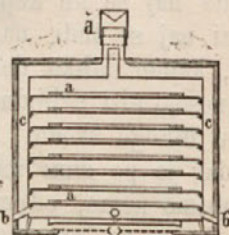
14° R. Pred vsem naj se pazi na to, da ne vgasne svetilnica in da se vsled tega ne spremeni temperatura v valivnici. Svetilničen stenj (taht) naj se dvakrat na dan očisti.

Pod. 1.

Pod. 1. Valivnica.

- a. Premreženi okvirji.
- b. Luknjice, po katerih vhlaja zvonanji zrak.
- c. Svetilnica.
- d. Dimnik.

Pod. 2.

Pod. 2. Presek valivnice.

- a. Premreženi okvirji za položbo semen.
- b. Odpertine za prezračenje.
- c. Prostor, po katerem se sprehaja goren zrak.
- d. Dimnik, po katerem odhaja segreti zrak.

V valivnici je tudi plitva, z vodo napolnjena posoda.

Po treh dneh naj se svetilnica previdno vzdigne tako, da porase temperatura v valivnici polagoma do 15° R., potem do 16° R. in zopet po preteku 3 dni naj se pomnoži gorkota do 18° R. Ako nastopi nenadoma merzlo vreme, da se vsled tega zakasni razvoj murbinega popja, naj se ohrani v valivnici gorkota, kakoršna je — naj je 14, 16 ali 18° R. in sicer tako dolgo, dokler ni ugodnega vremena.

Nikdar naj se ne zniža temperatura v valivnici v namen, da se zavleče izvalitev, ker bi se vsled tega morda červiči ne izlegli, ali pa bi imelo to škodljive posledice za izvaljene gosenci. Kedar

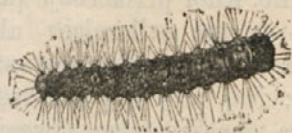
je temperatura v valivnici porasla do 18° R., ohrani naj se tako dolgo, dokler se ne začne seme barvati, to je dokler ne postane svitlo sivo; pri isti temperaturi jamejo se nekoliko dni potem červiči zlegati.

V jutranjih urah naslednjih dni začnajo izlezati gosenčice. Seme japonskega plemena, zeleno-in beloprejke, se izvalè popolnoma pri 18° R. gorkote, domačemu semenu, katero daje mešičke pšenične barve, treba pa temperaturo vikšati do 19° in 20°/o R.

Pod. 3.

Pod. 3. Jajčice, preden se sviloprejka izvali, 10 krat povečano.

Pod. 4.

Pod. 4. Ravno izvaljena gosenčica, 10 krat povečana.

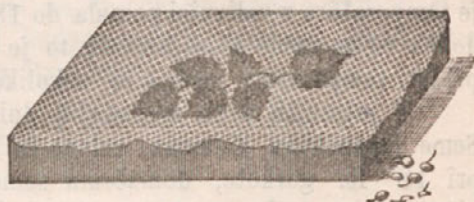
Kdor nema valivnice, naj skerbi, da se bo seme valilo v dobro prezračeni, zakurjeni sobi, v katero naj se postavi kaka večja, z vodo napolnjena posoda. V tej sobi naj se gorkota ravno tako po stopinjah vikša, kakor je predpisano za valitev s pomočjo valivnice. Blizo semena naj se postavi toplomer (thermometer), da se vsak čas ve, koliko toplote je v sobi. Naj se toplota nikdar ne prenapenja v namen, da bi se seme nagleje izvalilo. To bi imelo gotovo škodljive nasledke.

Če nosimo seme na životu, ali če je postavimo preblizo peči ali ognjišča, ali pa na solnce, bodimo gotovi, da se ono ali ne zvali, ali pa da se nepravilno zvali; gosenčice pa, ki se morda zvalè, gredè navadno pod zelè. Kakor smo uže poprej omenili, izvalè se červiči nekoliko dni po tem, ko se je začelo seme barvati.

Da se posamejno izvaljene gosenčice, naj se razgerne čez pre mreženi okvir, na katerem je seme, angleški tul ali pa drobno-luknjasti papir. Na tul ali papir naj se natrosi zjutro zgodaj, kakor hitro se pokažejo prvi červiči, — pred 6. uro — murbina perca.

Dve uri po tem, ko so se natrosila perca na tul, prenesò se z nabranimi červi v izrejališče (prostor za rejo), kder bodi 18° R. toplote. Potem se natrosi še nekoliko perc, da se naberò še ostali červiči. Posamezni červiči zvalè se tudi v kasnejih urah, a ti naj se ne redè, ampak zaveržejo naj se. Kedar je izvalitev popolna, dobi se od vsake onče (25 gramov) semena 35.000 do 50.000 gosenic.

Posebno naj se skerbi za to, da se istega dne izvaljene gosenice stavijo na posebno polo papirja, in da se ves čas reje posebe redè, ne pa skupaj z onimi, ktere so se poprej ali poznej izvalile. Kdor priskerbuje valitev za več svilorejcev ali celim občinam, naj postopa tako: Naj prej naj počaka, da je vse seme izvaljeno. Seveda mora istega dne izvaljene gosenice skerbno ločiti od drugih. Na to naj vzame toliko $\frac{1}{2}$ pol papirja, kolikor je svilorejcev, katerim ima červiče dati; te naj po očesu odmeri na posamezne pôle, deržec se strogo pravila, da odkaže vsakemu svilorejcu samo istega dne izvaljene červiče. Tako ravnanje priporoča se nepogojno zaradi tega, ker se po tem načinu pravilniše vpeljana valitev navadno bolje posreči, svilorejec pa ima ta velik dobiček, da mu sviloprejke kolikor mogoče vse ob istem času spè in se ob istem času zapredò. Če je toplo vreme, prenesò se izvaljeni červiči v pokritih reščetih k posameznim rejam.

Pod. 5.

Pod. 5. Preprežen okvir pokrit s tulom; na njem so murbina perca in ravno izvaljene gosenice. Tul naj seme neposrednje pokriva.

Odgoja sviloprejke.

Prostori odmenjeni za rejo svilnih červičev — izrejališča — morajo biti primerno prostorni. Za toliko sviloprejk, kolikor se jih izredi iz ene onče — 25 gramov — semena, treba 100 kubičnih metrov prostora. Svilorejcu bodi skerb, da si izbere za rejo take prostore, kateri niso razpostavljeni solnčni vročini. Sè slamnatimi strehami pokrita podstrešja, kder ni tako silno toplo, kakor pod korčeniimi strehami, sposobujejo se tudi za rejo, kedar so červiči uže odrasli.

Vsa svilorejska oprava naj se začetkom aprila osnaži z vrelim lugom, in potem naj se še z vodo dobro opere. Namesto pranja z vodo služi tudi, če se oprava več dni zaporedoma postavi na dež in potem na solnce. Ob enem naj se tudi pòd v izrejališči z vrelim lugom osnaži in stene naj se prebeljo; največa snaga v izrejališči in pri opravi je glavno pravilo dobre reje.

V izrejališči naj bo peč, da se za potrebo zakuri ter ohrani temperatura 17° R. Posebna pozornost se mora imeti tudi na to, da se izrejališče lahko izdatno prezrači, kajti sviloprejkam ni nobena reč tako škodljiva, kakor nezdrav zrak v zapertih prostorih. Bolje je, da terpé sviloprejke mraza, nego da jim manjka zraka, in zato se priporoča, naj bodo okna odperta, dokler ne pade zunanja temperatura pod 13° ali 14° R. Kedar je veterno vreme, naj se červiči obvarujejo prepriha s tem, da se zaprè okna na tisti strani, od koder prihaja veter, ali še bolje, da se zagerne celo okno z gostim tulom, skozi katerega ne more veter prehudò pihati. Da ne obseva solnce gosonic, naj se na pol zaprè oknica na solnčni strani, ali pa naj se okna zagernejo z ponjavami (štorjami) ali sé zagrinjali. V izrejališčih ne smemo terpeti slabega duha; tudi naj bode v njih vsak dan posoda frišne vode.

Murbino perje ne boði prezrelo, mariveč moramo za to skrbeti, da bode perje v svojem razvoju primerno razvijajočim se červičem.

Ravnokar izvaljenim červičem pokladajmo kolikor mogoče mlada, z ostrim čistim nožem drobno razrezana perca. Čim večje postajejo sviloprejke, tim bolj razvito in v širše zreske razkosano perje jim moramo pokladati; v 4. ali bolje v 5. starostni dobi (po 4. spanji) do časa, ko se červiči zapredò, dozorelo je perje in poklada se celo. Pri pobiranji listja moramo paziti na to, da ni moko od rose ali dežja; če ni drugače, moramo je pred pokladanjem dobro posušiti. Listje naj se nabira v pletenice, (jerbaze, koše) a nikar ne gati v vreče ali žaklje, in sicer naj se večkrat na dan nabira, vsokrat toliko, kolikor uam ravno zadoštuje, da je dvakrat ali trikrat pokladamo in nikdar več. Hrani naj se v suhih prostorih, kamor ne priseva solnce in daleč od hlevov. V zadnji dobi pokladamo lahko perje z zelenimi vejicami vred, da le lesenaste veje poprej otrebimo. Posebno nam ja na to paziti, da nam živali ne onesnažijo listja. Prašno listje naj se večkrat otrese, da se očisti prahu. Da ne pridejo mravlje do červičov, potrosimo pepela okoli nog stojal, na katerih slonè lese (peconi); stojala pa je dobro s kositarjem okovati, da ne priplezajo podgane do červičov. (Glej pod. 15.) Tudi mešički (kokoni) naj se hranijo samo na takih lesah. Slednjič pazimo na to, da ne pride kuretina do červičov.

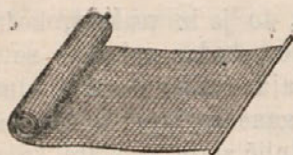

Pod. 6.

Sviloprejka koncem 5. starostne dobe obira murbino però.

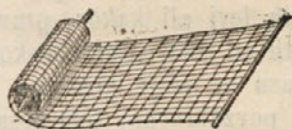
Červičem pokladajmo po 6 do 8 krat na dan, razun kedar se levè ali, kakor pravimo navadno, kedar spè. Pri tem ravnajmo se po pravilu: raje večkrat in po malem piče, kakor redkokrat, pa v velikih množinah. Listje raztrosimo kolikor mogoče enakomerno po celi lesi. Ker jedò červiči o merzlih dneh manj, kakor v gorkih, bodi nam skerb, da vrvnamo pokladanje tako, da jim ne natrosimo poprej družega listja, dokler ni poprejšnje použito ali zvenelo. Da se popolnoma odgodè červiči iz ene onče semena, potrebuje se počesno 600 do 800 kilogramov listja, ali 20 do 30 odraslih murbinih dreves.

Čim bolj se razvijajo červiči, tim več potrebujejo prostora in zato se morajo vsak dan bolj širiti na lesah. V prvih dobah širimo červiče tako, da jim pri pokladanji natrosimo nekoliko pere čez rob njihovega ležišča in da ležišče samo razdelimo z drobno ospičenimi lesenimi klinčki. V poznejih dobah pa nam je tako ravnati: Zjutraj pri prvem pokladanji položimo prevertan papir ali mreže na červiče, po verhu pa natrosimo enakomerno listja kakor pri pokladanji piče.

Pod. 7.

Mreža, s katero se spreminja ležišče od 1. — 3. spanja. Zmanjšana.

Pod. 8.

Mreža, s katero se spreminja ležišče od 3. spanja do zaprejenja. Zmanjšana.

Červiče mika jed in kmalo prilezejo na poveršje papirja ali mreže. Za nekoliko časa treba vsako toliko privzdigavati papir ali mrežo, da se vidi, ali so vse gosnice zapustile staro ležišče in priplazile na listje. Kedar se to zgodi, prenesò se posamezne papirne pôle ali mreže na druge lese in se tam položé bolj narazen, da zavzemò več prostora kakor poprej.

Lese se ne snažijo v izrejališči, ampak zvnaj na kakem oddaljenem kraji; ležišča se prenašajo v košu ali pletenici na gnojšče. Po tem načinu se spreminja vsak dan ležišče červičem, kateri bi sicer nakopičeni na tesnih prostorih in na trohnečih ekskrementih in listnih odpadkih lahko zboleli. Da so gosnice, kolikor se jih izredi iz ene onče semena, zadosta razširjene, treba o času, ko se pripravljajo presti, najmanj 60 □ metrov prostora na lesah. Gosnica mora imeti zadosta prostora, da se lahko premika, pa da se pri tem ne zaleva v druge gosnice.

Če nemamo prevertanega papirja ali mrež, prekladajmo gosnice na murbinih vejicah.

Kedar so se gosnice nabrale na njih, vzamemo veje in jih preložimo na nove lese. Prekladanje gosnic na murbinih vejah priporoča se tudi tedaj, kedar redimo sviloprejke na konjih (kavalonih). Da se ti osnažijo ekskrementov, naj se veje vsak dan otresejo in potem se pomete nesnaga izpod njih. —

Če je za časa reje vreme vgodno, da se temperatura v izrejalških izderžuje na 17° R. in se sviloprejkam enakomerno poklada, potrebujejo gosnice od izvalenja do zaprejenja in sicer one japonskega plemena 28-30 dni, domače pa 30-32 dni.

V tej dobi se gosnica znamenito povekša, toda ker se koža in ker se dihala ne raztezajo in ker niso elastična, morajo se spreminjati, da se organizem sviloprejke lahko nadalje pravilno razvija.

Koža in dihala spreminjajo se štirikrat, to je iz vsakrat, kedar se gosenica levi ali kakor pravimo navadno, kedar spi, kar se godi v dobah od 5-6 dni. Vsako levenje traja 1 dan do $1\frac{1}{2}$ dne. V tem času ne užije gosenica ničesa, ne gane se, spi; glava je nekoliko povzdignena, telo posajno in slednjič zleze iz stare kože pustivši jo na ležišči. Ko smo se prepričali, da so se vse gosenice zlevile ali prespale in neprenehoma premikaje glavo iščejo živeža ter čvrsto okoli lazijo, zagernemo jih s prevrtnimi papirje ali z mrežami in na te položimo murbino listje; na to jim spremenimo ležišče, kakor pri navadnem prekladanji.

Pridjani razkazek nam predočuje sviloprejko, kako se razvija v dobi od izvalenja do zaprejenja, obsega tudi nekoliko primerjalnih števil, katere so važne za svilorejca.

Bolezni sviloprejk.

Če ni potrebne skerbnosti pri izreji in če se ne ravna pazno po pravilih, katera smo tu razložili, zapazi se že po tretjem levenji ali spanji nekoliko mertvih; njih število pa se zdatno pomnoži v četrtem levenji. Kedar je čas zapredati se, takrat postane lahko pomiranje splošno tako, da gre cela reja pod zeló.

Sviloprejkam najnavadniše bolezni so sledeče:

1. Pegavica.

To bolezen je naj lažej spoznati po tem, da se gosenice neredno levijo in da se ne razvijajo enakomerno. Na isti lesi nahajamo velike in manjše, v rašči zeló zaostale gosenice.

Pod. 9.

Pegava sviloprejka.

Po tretjem ali četrtem spanji, posebno pa v peti dobi, zapazujemo po životu sem ter tija raztresene, male rujavo-črne pegice ali marogice; gosenica ne rase, ne razvija se više, mariveč postaja manjša, ne mara jesti in slednjič pogine.

Uzrok pegavici tiči v stvaricah ali telescih, to je v neizmerno majhnih, samo z mikroskopom vidnih zajedavih (parasitičnih) glicivah, katere se redé od sokov raznih udov (organov) in se tako množé, da slednjič ude ugonobé.

Pod. 10.

Stvarice na pegavi gosenici, 600 krat povekšane.

Če niso gosenice zeló bolne, se vendar še lahko zapredejo, a mešički nimajo več popolne vrednosti; iz njih izlazeči metulji pa postanejo bolehoivi in zaležejo jajčika, od katerih ni pričakovati v naslednjem letu zdrave reje, ker so uže stvarice v njih.

Ta bolezen je nalezljiva in se tudi podeduje. V okom jej je priti s tem, da se seme odbira po celičnem sistemu.

2. Mlahavica ali černa cerkavica.

Mlahavica prizadeva zdaj svilorejcem največ škode. Ona se prikazuje v času, ko so gosenice uže godne in bi se imele zapresti. Toda če jih skerbno pregledujemo, spoznamo lahko uže v dobi 3. levenja ali spanja po zanesljivih znamenjih, ali bodo gosenice te grozne bolezni proste ali ne. Če se izverši tretje in četero levenje redno, to je, če se olevé vse gosenice ob enem, da ni najti na ležiščih ni zamudnic ni mertvih, potem se nemamo več bati mlahavice. V nasprotnem slučaju pa, to je, če se gosenice nenavadno dolgo levé, če se med izrejenimi gosenicami nahajajo nekatere v rašči zaostale, majhne gosenice, katere ne jedó in se ne levé, s kratka, če se levenja veršé neredno in se pri 3. ali 4. levenji nahajajo mehke, černikaste, mertve gosenice, potem naj svilorejec ne pričakuje več, da mu reja dobro izide. Nekoliko dni predno se imajo gosenice zapresti, zapazujemo, da imajo na videz zdrave sviloprejke zadnjico z rujavim blatom zamazano, da ne marajo jesti, se ne gibajo ter postajajo mlahave, velé; če vzamemo tako gose-

nico v roko, vidimo, da je ko prazen žakelj. Malo ur potem pogine in život jej postane polagoma okoli srede rujavkast in slednjič čern. Vše v dvanajstih urah počerni celo truplo in ker udje zgnjijó, spremeni se mrtva gosenica v kratkem času v ostudno smerdečo, rujavo goščo.

Pod. 11.

Pod. 11. Mlahava gosenica.

Pod. 12.

Pod. 12. a.) Bacterije t. j. tisti organizmi, kateri pouzročujejo, da zgnjijó mlahavim gosenicam notranji organi; 600 krat povečšano.

b) Micrococcus t. j. tisti organizmi, kateri se nahajajo v meršavih (na sušici bolnih) gosenicah.

Ker je mlahavica strašno nalezljiva, polasti se navadno cele reje in nesrečni svilorejec mora svoje sviloprejke ravno takrat zavreči, ko bi jih imel v prejnice položiti. Meni se sploh, da nastopa mlahavica posebno, kedar je vstrajno slabo vreme. Praviloma pa napada ta bolezen tiste reje, katere prihajajo od semena izvaljenega iz bolnih ali taciš mešičkov, pri katerih so se prezirala glavna pravila razumne reje. *Naj bolj krivo pa, da nastopa mlahavica, je to, da se napačno ali nezadostno prezračujejo izrejališča.*

Meršavica ali sušica.

Ta bolezen ima vsa drugačna znamenja kakor mlahavica. Meršave gosenice nahajamo samo takrat, kedar se levé in ne kedar se zapredajo. Če je reja po meršavici napadena, levé se gosenice neredno in počasno, sicer pa so take kakor navadno. Če zapazujemo natančneje, vidimo, da se ogibajo jedi in da ne mirno okrog lazijo po lesah. Koža je prosojna in postane rujavkasta, mesto da bi se pobelila, kakor se godi pri zdravih gosenicah po levenji. Iz gobca in zadnjice cedi se vodena tekočina, katera počerni na zraku. V tem stanji se ohranijo gosenice več dni, ne da bi kaj zrasle, mariveč se — še zmanjšajo. One ne poginejo tako hipoma kakor mlahave gosenice. Slednjič pocerškajo, truplo se posuši, postane zem-

ljene barve, pa se ne razcedi kakor pri mlahavici. Meršavica ni tako pogubljiva, kakor mlahavica, dasi ugonobi včasih tudi ona cele reje.

Od kod prihaja ta bolezen, ni prav znano. Mnogi sodijo, da jo privabi in pospešuje najhuje to, ako se seme slabo hrani in se v prvih starostnih dobah nepravilno oskerbujejo gosence, slednjič pa tudi merzlo, vlažno vreme.

Apnenska bolezen ali kerčevica.

To bolezen zakrivi glivica, katera se zajè gosenci v truplo in jo v malem času vniči.

Ko se bolezen začne, postaja koža bolne gosence rudečkasta ali svitlo vijolčna. Kmalo potem pogine gosnica in sicer mehko truplo se vterdi, kakor bi bilo voščeno, da se poznajo vtisi persta na njem. Po preteku enega dne prikažejo se na koži bele lise, ktere se naglo raztegnejo po celem truplu, da je videti kakor bi bilo z neko bliščečo belo, prašnato mreno pokrito. Mrtva gosnica je kerhka in sploh kredi podobna, zato imenujejo to bolezen tudi apnensko bolezen. Prašnata mrena obstoji iz neštevilnih kalov, kateri se bodi po dotiki z bližnjimi gosenicami bodi po prepihu v sobi razširijo in tako okužijo celo rejo.

Da kolikor mogoče zaprečimo razširjanje uže nastale boleznin in s tem škodo zmanjšamo, moramo gosence prav pogostoma prekladati in bolne iztrebljati, a to še prej kakor zapazimo kali boleznin, to je belo mreno na njih.

Če oboli gosnica o času zapredanja, se še lahko zapredè in naredi popolen mešiček. Zapredena gosnica pa pogine v mešičku in se posuši. Vsled tega pa, da se gosence posuše, postanejo mešički veliko lažji, da jih gre 1000-1500 na 1 kilogram. Zato pa plačujejo kupci take mešičke uekoliko dražej.

Pod. 13.

Glivica, katera preuzročuje apnensko bolezen, kako jo vidimo pod mikroskopom.

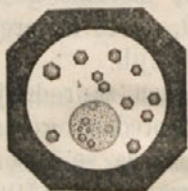
Kali apnenske bolezni zgubé po dveh letih moč, da ne morejo več okužiti zdravih gosenic. Če hoče torej svilorejec priskerbeti, da se ne ponovi bolezen, naj skozi eno leto ne redi sviloprejk v istim prostoru, v katerem se je apnenska bolezen prikazala in naj toliko časa tudi ne rabi dotične oprave.

Tolščica ali zlatenica.

Navadno nastopa ta bolezen neposrednje pred zapredanjem, redkeje v dobi levenja. Obolela gosenica se ogiba piče, lazi nemirno po lesah okoli, telesno se množi, da je videti, kakor bi bila zatekla. Kedar zbolé gosenice rumenoprejke, porumeni se jim koža, gosenicam zeleno in beloprejkam pa postane život neprezoren in bel. Videtije, da se koža lahko trže in iz nje se cedi motna, mlečnata tekočina, katera onesnaži okoli stoječe gosenice in listje.

Na to pogine gosenica v kratkem času; truplo se počerni in razcedi v rujavo goščo. Zlatenica pokonča le izjemno večo množino gosenic.

Zoper bolezni sviloprejk, naj so kakoršne koli, ni znan noben pripomoček. Zato naj se skerben svilorejec strogo ravna po pravih razumne reje, da mu ne bo škodo prizadevala ta ali ona bolezen. Tu navajamo glavno točke pravilne reje.

Pod. 14.

Mlečna tekočina zlateničene gosenice, kakor se vidi pod mikroskopom in 600 krat povečšana.

1. Redé naj se sviloprejke izvaljene iz celičnega semena, katero prihaja od popolnoma zdravih rej.
2. Seme naj se hrani v zračnih merzlih prostorih, v katerih se ne spreminja temperatura.
3. Seme naj se polagoma izlega pri temperaturi ne presegajoči 18° - 20° R., in v ne prepozmem letnem času.

4. Izrejališča naj bodo prostorna in v njih naj se ohrani kolikor mogoče ves čas reje 17° R. gorkote.

5. Gosenice naj se vsak dan razširjajo in potrebiyo.

6. Gosenice naj se vsak dan prekladajo : prostori in oprava vse bodi snažno.

7. Suho čisto listje naj se porabi vedno tistega dne, ko se je nabralo.

8. Sobe naj se zdatno prezračujejo. Kakor smo uže enkrat omenili, pregrinjajo se lahko v ta namen okna po tretjem spanji samo s tulom ali zagrinjali.

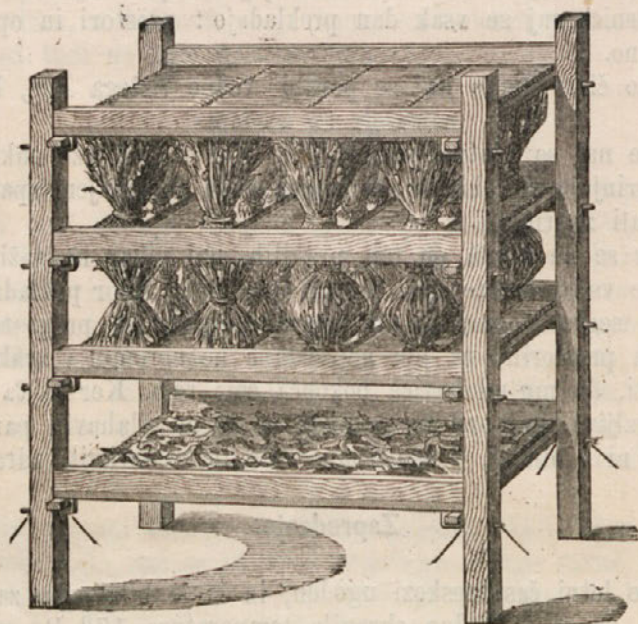
Kdor se ne ravna po teh pravilih, naj nikar ne toži, če mu sviloprejke vsled katere koli boleznj poginejo. Kdor poklada svojim gosenicam segreto, oparjeno ali umazano listje, jih pregosto kopiči v zapertih prostorih, pa jim neprestano ne spreminja zraka, more pričakovati, da mu mlahavica pokonča celo rejo. Ker je ta bolezen silno nalezljiva, naj svilorejec nikar ne terpi mlahavih partij ni v izrejališči ni v bližini, drugače mu bode težko ohraniti zdravo rejo.

Zapredanje.

Če je letni čas vseskozi ugoden, in če je bila soba za potrebo zakurjena, da se je vedno ohranila temperatura 17° R., postanejo sviloprejke v 4 ali k večemu v 5 tednih godne za prejo. Če je pa vreme merzlo in če nismo ogrevali izrejališča, potrebujejo gosenice dalje časa, da dozore.

Nekoliko dni, predno so gosenice godne, pripravijo se predivnice, katere se postavijo, če je le mogoče, v posebno sobo. Predivnice se naredé lahko iz pšenične, ovsene, eržene, ječmenove slame, iz bodičevja, vresja ; samo na to je treba gledati, da je gradivo popolnoma suho. Vzemi snopič zbranega gradiva, zveži ga na enem konci sé slamo ali murbovim ličjem in prestriži ga, pa tako da bo nekoliko daljši, nego je oddaljena ena lesa druge, na to razširi snopič, kakor metlo in postavi ga po konci med dve lesi ; tako nadaljaj, dokler bo ves prostor napolnjen. Godne gosenice položi v snopiče in razdeli jih tam enakomerno, potem napolni prazne prostore med snopiči z ostružki ali slamo pa tako, da bo zrak povsod lahko dohajal. Godne gosenice spoznaš na tem, da je postal njihov život prosojen in nekoliko manjši, potem da vedno premičejo

glavo in lazijo na lesnih robih, kakor bi hotele bežati od listja, katero jim je za pičo položeno.

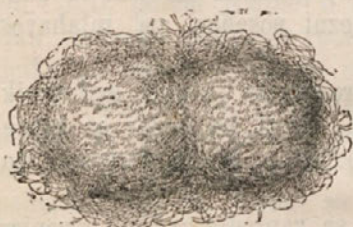
Pod. 15.

Stojalo z lesami in predivnicami za zapredanje gosenic.

Da se pripravijo vse gosenice presti, pretekó 2 do 3 dni; v teh in naslednjih dneh naj se ohrani temperatura v sobi pri 18° - 19° R. Če je temperatura tako nekoliko zvikšana, zapredujo se gosenice redniše in hitreje in se spremene v kratkem času v lile, to je, one prestopijo v tisto dobo svojega razvoja, ko imajo metulji izlaziti. Posebno naj se pazi na to, da se gosenice preveč ne zagaté v predivnicah, ker bi se sicer v pretesnem prostoru lahko zapredli v dvojčke, kateri so veliko ceneji; tudi naj se za časa zapredanja ne tresejo lese.

Osem dni po tem, ko so se zapredle zadnje gosenice, pobe-rejo se posamezni snopiči z les; ob enem se previdno odstranijo mertve gosenice, če je katera na mestu, da ne onesnažijo mešičkov. Na to se razložé posamezni snopiči in pobe-ro mešički. Pri nabiranji

naj se ločijo mešički, popolni, terdi posebe, pegasti, dvojčki vsaki posebe. Če se ne preberó mešički ali če se to ne naredi vestno, bomo morali prodati jih po zelo nizki ceni,

Pod. 16.
Popolni mešiček.

Pod. 17.
Popolni mešiček prerezan,
da se vidi lila.

Pod. 19.
Odpert dvojček, videti si dve
lili v njem.

Pod. 18.
Dvojček, t. j. od dveh gosenic
zapreden mešiček.

Dokler se ne prodajo, naj se hranijo mešički na lesah, pa da ne bodo plasti više od 10 centimetrov.

Na terg naj se nesó ločeni, kakor smo poprej popisali in na rahlem vložini v pletenice, da jih zrak lahko prešinja. Za prenašanje mešičkov odločenih za seme — o čemur bomo še pozneje govorili — rabijo se tudi pletenice, katere so 60 centimetrov široke in z dvojnim podom ločena v dva po 10 centimetrov visoka razdelka. Vsak razdelek se napolni do vrha z mešički, da se preveč ne pretresó. Mešički naj se hranijo na lesah, dokler se ne prodajo. (Glej pod. 15).

Priskerbovanje semena po celičnem sistemu.

Kdor hoče priskerbeti si semena, naj bode v prvi versti pozoren na to, kaka za daljno rejo odločena plemena, oziroma kake

partije mešičkov si zbere. Prav neprevidno bi ravnal, kdor bi hotel za pridelanje semena potrebne mešičke na tergu kupiti, kajti celó vidno najlepši mešički prihajajo lahko od bolne reje. Za daljno rejo (reprodukcijo) naj se zberó mešički, pravilno izrejeni iz celičnega semena, kojega červičem so bolezní posebno pa mlahavost popolnoma prizanesle.

Kdor hoče zanesljivo poznati zdravstveno stanje sviloprejk, naj jih skerbno opazuje, kedar se levé, zlasti pa kedar se zapredajo. V tej dobi je najlažej zapaziti bolezní, ki jih vtegnejo gosnice imeti.

Kacih 9 - 10 dni po tem, ko so se zapredle zadnje gosnice, razložijo se predivnice (snopiči), poberó se popolni mešički — skazeni se odločijo — očistijo se onih zmedenih svilenih niti, s katerimi so zamreženi, to je kosmate svile ¹⁾, in razširijo se na lese tako, da so posamezni mešički drug zraven družega in ne eden na drugem. V ta namen se rabijo tudi tako imenovane planke ali arpe, to je leseni, z nitmi prepreženi okvirji; mej niti se vložijo mešički drug nad družega. Iz enega kilograma mešičkov pridelajo se poprečno $2\frac{1}{2}$ - $3\frac{1}{2}$ onč semena. Za pridelovanje semena odbрани mešički naj se nikar preveč ne pretresajo; zato naj se le neso na kraj, kamor se imajo položiti, da izlazijo iz njih metulji.

Metulji se razvijó in izlazijo v 15 - 16 dneih po končanem zapredanji; oni izlazijo v prvih zjutranjih urah in potem se kmalo svojé. Na to primi po enega sameca in éno samico za perotnice, deni je v tulov žaklič in zategni zaklič z nitjo, katera je na zgoranjem odpertem konci pretaknjena. Bolehave, pohabljene, lene, negibčne metulje zaverži. Tako delaj, dokler pospraviš vse pare vsacega v svoj žaklič. Poprej pa raztegni z lesenim valjem žakličé, predno deneš metulje pare va-nje. Da so, kedar je največ dela, razširjeni žakličí pripravljeni, raztegni jih úže poprejšnji dan.

Pazi na to, da ne deneš metuljev enacega spola v žakličé, ampak odbiraj úže spojene pare. Sameca spoznaš po tem, da ima v primeri sé samico, manjši, drobneji život in da živahno in neprenehoma flafota s peroti; samica pa ima večí život, je v zadnjem konci otekla in sé počasi premiče.

Zategnjeni žakličí, hraneči vsaki po en metulji par, zvežejo

¹⁾ Kosmata svila naj se ne otrebí od mešičkov, kateri so za prodaj odločeni.

se po dva in dva skupaj in obesijo na zračnem kraji na stojala tako, da ne morejo miši do njih. En dan po tem, ko je izlazila, začne samica jajčika leči; v malih dneh jih zleže na tul v žakljiči 400 - 500, potem pogine v 10 - 15 dneh. Zaplojena jajčika, s početka rumena, postanejo polagoma plavkasto siva; nezaplojenega jajčika pa ostanejo bela in se kmalo posuše.

V času, ko se pripravlja seme, to je od zapredenja gosenice do dne, ko pogine metulj, naj ne pade temperatura v sobi nikdar pod 18° R. Žakljiči naj se večkrat pregledavajo in naj se pomoré špeharčki (hrošči), kateri so se morda vanje priklatili, da ne pojedó metuljev.

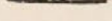

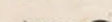

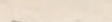

Dva tedna po tem, ko so vsi metulji pomerli, naj se izročé žakljiči prav zanesljivim osebam, popolnoma večim v rabi mikroskopa in dobro poznajočim stvarice ali telesa. Žakljiče, oziroma metulje pare v njih, treba vsacega posebé mikroskopično preiskati. Žakljiči z bolnimi metulji naj se zaveržejo; kajti seme prihajajoče od bolnih staršev je gotovo tudi bolno. Za rejo naj se shrani samo seme iz žakljičev, v katerih so bili samo zdravi, to je taki metulji, na katerih se ni zapazilo z mikroskopom nič stvaric ali telesa.

Preiskovani žakljiči naj se shranijo do proti konca oktobra v suhih, dobro prezračenih prostorih, da se potem izpere seme. V ta namen naj se denejo žakljiči nekoliko minut v posodo vode, v kateri je zraku enaka temperatura, potem naj se obrnejo, da pride znotranja stran na verh in naj se s persti posteržejo posamezna jajčica. Ko so se jajčica nabrala na dnu posode, odcedi se previdno nad njimi stoječa voda in se prilije frišne, da se seme očisti nesnage. Slednjič se razširijo oprana jajčica na pivni papir, da se posuše, potem se pospravijo in prezimé po pravilih, katere smo razložili v prvem poglavji.

(1)

Razvitek svilopredke od

izvaljenja do zapredanja.

Doba življenja	Dan	Kaka je gosenica v svojem razvoju	Pojasnila				
			Koliko dni traja vsaka doba	Debelost glave	Dolgot telesa	Listja v kilogr.	Prostora na lesi v □ met.
				domače sviloprejke v milimetrih	za izrejo 1 onče (25 gr.) semena ali 35.000 gosenic.		
Izvaljena	1						
	2						
	3		4 1/2	0.3	7	1.3	1.0
I. doba.	4						
	5		1				
I. levenje	6						
	7						
	8		4	0.9	17	4.7	2.6
II. doba.	9						
	10		1				
II. levenje.	11						
	12						
	13		4 1/2	1.5	27	36.5	9.0
III. doba.	14						
	15						
III. levenje.	16		1				
	17					44	
IV. doba.	18						
	19						
	20		6 1/2	2.5	45	137.5	
IV. levenje	21						
	22						
	23		1 1/2				22

Doba življenja	Dan	Kaka je gosenica v svojem razvoju	Pojasnila				
			Koliko dni traja vsaka doba	Debelost glave	Dolgot telesa	Listja v kilogr.	Prostora na lesi v □ met.
				domače sviloprejke v milimetrih	za izrejo 1 onče (25 gr.) semena ali 35.000 gosenic		
V. Doba	24						
	25						
	26						
V. Doba	27						
	28						
V. Doba	29						
	30		7	3.5	90	604.3	60
	31						
Godnost za prejo	32						
	33						
Mesicek	39						
	40						
Lila	40						
	40						

I z r e j a svilopredke.

Pojasnila			Predpoludne									Popoludne						Zvečer						Ponoči				Pojasnila				
Doba življenja	Zaporedni dnevi	Oskerbovanje gosenic	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	Zaporedni dnevi	Doba življenja	Doba traja	Poraba listja		
Izvalitev	1	Začetek reje v zakurjeni sobi pri 18° R.																										1	Izvalitev	dni	Kilogr. za vsako ončo.	
I. doba	2	V tej dobi se pokladajo drobno zrezana perca.	▶								▶																	2	I. doba	4½	1.3	
	3	V prvi dobi razširjajo se červiči s tem, da se natrosi nekoliko listja na robove ležišč.	▶								▶																	3				
	4	Ta dan in naslednje dni naj se ohrani temperatura 17° R. — S červiči se ravna kakor poprejšnje dni.	▶								▶																					4
	5	Začetek 1. levenja. Natrosi se prav malo perca na červiče, kateri se še ne levé.	▶								▶																					5
	6	Kedar so vsi červiči svitle barve, vzdignejo se z ležišča.	▶								▶																					6
II. doba	7	Zjutraj se spremené ležišča, kakor poprejšnjega dne in razšire se červiči.	▶								▶																		7	II. doba	4	4.7
	8	S červiči je ravnati kakor poprejšnjega dne. Poklada se zrezano listje.	▶								▶																	8				
	9	Červiči se glejstajo, kakor 8 dne. V celem dobi naj vstraja temperatura 17° R.	▶								▶																		9			
	10	Začne se 2. levenje. Če zjutraj nekateri červiči ne jedó in postajejo prosojni, naj se ne spremené ležišča.	▶								▶																		10			
II. levenje	11	Kedar so vsi červiči slekli staro kožo, naj se preložijo in razširijo kakor po 1. levenju.	▶								▶																		11	II. levenje	1	
	12	Zjutraj prekladajo in razširjajo se červiči, kakor poprejšnjega dne.	▶								▶																		12			
III. doba	13	Červiči se oskerbujejo kakor poprejšnjega dne. V celem dobi ohrani se 17° R° gorkote.	▶								▶																		13	III. doba	4½	36.5
	14	S červiči se ravna kakor poprejšnjega dne. Tudi v tej dobi poklada se zrezano listje.	▶								▶																	14				
	15	Oskerbovanje červičev kakor poprejšnje dni.	▶								▶																		15			
	16	Červiči se ne gibajo, ne jedó, imajo svitlo, nekoliko prosojno kožo.	▶								▶																		16			
III. levenje	17	Ko so se olevili vsi červiči, preložé in razširijo se kakor pri 2. levenju.	▶								▶																		17	III. levenje	1	
	18	Zjutraj se gosenice preložé in razširijo kakor poprejšnjega dne.	▶								▶																		18			
IV. doba	19	Gosenice se oskerbujejo kakor prejšnjega dne. Poklada se široko zrezano listje.	▶								▶																		19	IV. doba	6½	137.5
	20	Ravna se kakor prejšnji dan. Temperatura naj vstraja tudi v tej dobi pri 17° R.	▶								▶																	20				
	21	Oskerbovanje še dalje enako.	▶								▶																		21			
	22	Oskerbovanje ostane enako. Soba naj se skerbno zrači.	▶								▶																		22			
	23	Če se nekatere gosenice začnajo leviti, naj se ne spremeni ležišče.	▶								▶																		23			
IV. levenje	24	Gosenice so prosojne, ne ganejo se in ne jedó. Paziti je skerbno na to, da ostane vedno ista temperatura.	▶								▶																		24	IV. levenje	1½	
	25	Ko so se gosenice olevile, treba jih preložiti in razširiti, kakor pri poprejšnjem levenju.	▶								▶																		25			
V. doba	26	Gosenice naj se oskerbujejo tako, kakor prejšnjega dne. Poklada se celo listje.	▶								▶																		26	V. doba	7	604.3
	27	Oskerbovanje enako kakor prejšnje dni. V celi dobi ostane temperatura 17° R.	▶								▶																	27				
	28	Gosenice so zelo požrešne, kedar pojedó listje, naj se jim vsakrat koj položi drugo.	▶								▶																		28			
	29	Gosenice so še vedno požrešne; oskerbujejo naj se tako kakor prejšnjega dne.	▶								▶																		29			
	30	Soba naj se v celi dobi prav zdatno zrači.	▶								▶																		30			
	31	Posamezne gosenice postajejo manjše, lazijo okoli, pa ne jedó in so godne. Polože naj se v prejnice.	▶									▶																	31			
Godnost	32	Požrešnost ponehava in mnogo gosenic je godnih za zaprejanje.	▶								▶																		32	Godnost.	2	1200.0
	33	Skoro vse gosenice so godne. Ostale postanejo kmalo po tem, Temperatura se poveča na 18 do 19° R.	▶								▶																		33			
Doba življenja	Zaporedni dnevi	Oskerbovanje gosenic	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	Zaporedni dnevi	Doba življenja	Skupaj 33	Vsega skupaj 784.3		

Znamenja pomenjajo: ▶ kermenje ✕ prekladanje gosenic

◀ razširjanje gosenic 🌿 doba levenja.

Klasifikasi		Pondus	Volume	Kelembaban
I	doba	1	▶	▶
		2	▶	▶
		3	▶	▶
		4	▶	▶
		5	▶	▶
		6	▶	▶
		7	▶	▶
		8	▶	▶
		9	▶	▶
		10	▶	▶
II	doba	11	▶	▶
		12	▶	▶
		13	▶	▶
		14	▶	▶
		15	▶	▶
		16	▶	▶
		17	▶	▶
		18	▶	▶
		19	▶	▶
		20	▶	▶
III	doba	21	▶	▶
		22	▶	▶
		23	▶	▶
		24	▶	▶
		25	▶	▶
		26	▶	▶
		27	▶	▶
		28	▶	▶
		29	▶	▶
		30	▶	▶
IV	doba	31	▶	▶
		32	▶	▶
		33	▶	▶
		34	▶	▶
		35	▶	▶
		36	▶	▶
		37	▶	▶
		38	▶	▶
		39	▶	▶
		40	▶	▶
V	doba	41	▶	▶
		42	▶	▶
		43	▶	▶
		44	▶	▶
		45	▶	▶
		46	▶	▶
		47	▶	▶
		48	▶	▶
		49	▶	▶
		50	▶	▶

638

BOLLE J.

Kratek

Go Dom

00366209

GORISKA KNJAZNICA

COBISS